

Studieplan

GULD RÖKELSE MYRRA

En studieplan om de katolska, orientaliska kyrkorna

STOCKHOLMS KATOLSKA STIFT
DIOECESIS HOLMIENSIS

Innehåll

Inledning	3
Runda	3
Till dig som leder gruppen	4
Första träffen • ”Öst är öst och Väst är väst?”	7
Andra träffen • ”Kan det komma något gott från Nasaret?”	11
Tredje träffen • ”Vad har Jerusalem med Aten att göra?”	14
Fjärde träffen • ”Och ni, vem säger ni att jag är?”	18
Femte träffen • ”Följ med och se!”	26
Sjätte träffen • ”Det är inte du som bär roten utan roten som bär dig”	31
Sjunde träffen • ”Önska Jerusalem frid!”	34
Lästips	37
Kontaktuppgifter	38

© Studieförbundet Bilda

TEXT: Hélène-Dominique Lindroth

Bibelcitaten enligt Bibel 2000

GRAFISK FORM: Boel Algulin

TRYCK: Davidsons tryckeri, Växjö, 2010

ISBN: 978-91-89684-72-0

Inledning

Denna studieplan är tänkt att användas av grupper som vill studera boken *Guld Rökelse Myrra* tillsammans. En sådan studiecirkel är också en utmärkt förberedelse för en pilgrimsresa till alla kyrkors födelseplats, Jerusalem. Studieplanen är tänkt att fungera både för upptäcktsfärder på hemmaplan och i det heliga landet. Studieplanen omfattar sex eller sju träffar, men man kan naturligtvis träffas fler eller färre gånger, allt efter lokala behov.

Till dig som leder gruppen

- ▷ Du ansvarar för att alla får utrymme för att säga det de vill och att allas erfarenheter tas till vara.
- ▷ Du ansvarar för att ni håller de tidsramar ni kommit överens om.
- ▷ Du påminner om reglerna för samtal och rundor.

En runda

En runda är en samtalsomgång där alla får möjlighet att komma till tals. Var och en får i tur och ordning tillfälle att kortfattat säga något om det man just läst eller samtalat om. Det bästa är att gå runt som man sitter, men man kan också låta var och en tala spontant. Alla ska få tala lika länge, men man måste inte använda hela sin tid. Du som är ledare håller reda på tiden. Under rundan ska man inte avbryta, diskutera eller kommentera vad någon annan säger. Den som inte vill säga något kan säga ”pass”. Att passa innebär att man avstår från att säga något och låter ordet gå vidare till nästa person. Den som passar får möjlighet att komma igen i slutet av rundan.

Om man vill kan man ha ett föremål man skickar runt till den som har ordet. Det kan vara en sten, ett ljus, eller en liten boll. När man talat färdigt ger man den vidare till nästa.

Kom ihåg att en runda kan behöva mer tid än man först tror. När rundan är klar kan det vara bra att göra en kort paus innan samlingen fortsätter.

Du som leder studiecirkeln behöver inte vara expert på ämnet. Din roll är att se till att alla får komma till tals. I studiecirkeln lär vi av varandra. Ett sätt kan vara att be en deltagare förbereda nästa gång eller ett särskilt tema som han/hon är särskilt intresserad av. Förslag till fördjupningslitteratur finns under varje avsnitt. Mycket information finns också på nätet, kolla dock hur tillförlitliga källorna är.

Det är inte meningen att man till varje pris ska gå igenom alla frågor som står i denna studiehandledning. Man ska se dem som förslag för samtal. Är det några andra frågor som är viktigare för gruppen att tala om ska man givetvis göra det. Det finns många förslag till frågor i varje avsnitt, välj hellre några som ni går in på lite mer ingående, än att försöka hinna igenom alla.

Boken *Guld Rökelse Myrra* och andra böcker i litteraturlistan kan beställas från www.katolskbokhandel.com

Förslag till samtalsregler

Innan gruppen startar enas ni om samtalsregler för gruppen. Ett förslag:

- Det vi säger här i gruppen stannar här.
- Alla har rätt att säga vad man tycker, även om ingen annan håller med.
- Allas erfarenheter och åsikter är lika viktiga.
- Vi är här för att lyssna på varandra och stödja varandra, inte för att övertyga varandra om att vi har rätt.
- Alla har rätt att säga sådant som inte är färdigtänkt och att ändra sig.
- Alla har rätt vara tysta om man inte kan eller vill säga något.

Om studiecirkeln som form för att träffas

Studiecirkeln sker i samverkan med Studieförbundet Bilda. En studiecirkel går ut på att alla lär av varandra och att dela erfarenhet. Alla har något att bidra med och allas aktiva deltagande är viktigt.

En studiecirkel ska rapporteras enligt vissa regler. Kontakta er regionala Bildakonsulent om ni vill veta mer om dessa regler eller gå in på www.bilda.nu. Konsulenten kan också hjälpa er med det praktiska kring blanketter och rapportering av studiecirkeln.

En lagom grupp är ungefär 3–10 personer. Är ni fler kan dela upp er i fler grupper.

Det kan vara trevligt att börja med fika, men det är inte absolut nödvändigt.

Varje träff inleds med att syftet för dagens träff ringas in. Stoffet till denna cirkel är mycket stort och det finns många sätt att närma sig ämnet.

Det viktiga i den här studiehandledningen är att hela tiden se kopplingen mellan det historiska skeendet och vår egen tid. Genom att se på historien får vi perspektiv på vår egen situation.

För de deltagare som själva har en tro kan mötet med Traditionen bli en väg till fördjupning, ett sätt att upptäcka att den tidiga kyrkans sätt att uttrycka och fira sin tro också kan bli min väg. Vi talar ju inte om museiföremål, utan om levande kyrkor som ännu i dag finns och firar liturgi, ehuru ofta under stora svårigheter eller i exil.

Efter varje träff bör man fråga sig:

- Vilka nya tankar och insikter har jag fått i dag?
- Hur kan jag tillämpa dessa tankar och insikter i mitt liv?

Genom att dessa frågor visar man att teori och praktik hänger ihop. Om man tycker att det är lämpligt kan man dela detta med varandra i en runda innan avslutningen.

Studiebesök och studieresor

Det bästa sättet att lära känna andra kyrkor är besöka deras gudstjänster och tala med de andra gudstjänstbesökarna. De flesta kommer gärna att visa er sin kyrka och berätta om sin församling. Studiebesök är en viktig och rolig del av denna kurs. Som besökare ska man ta seden dit man kommer, i vissa kyrkor ska kvinnor täcka

huvud och axlar, i andra spelar det ingen roll. Ingen förväntar sig att man ska ”kunna” en främmande liturgi och det gör inget, så länge man uppträder respektfullt. Tänk på att katoliker och protestanter inte får ta emot nattvarden i en ortodox kyrka och protestanter inte i en katolsk kyrka. Fråga prästen innan, om ni är osäkra om vad som gäller.

Sista kapitlet är en direkt förberedelse för en resa till det heliga landet.

Förhoppningsvis kommer den här studiehandedningen och studiecirkeIn att få deltagarna att bli nyfikna på andra riter/kyrkor än sina egna och göra att fler upptäcker den liturgiska rikedom som finns hos östliga och orientaliska kyrkorna.

FÖRSTA TRÄFFEN

”Öst är öst och Väst är väst?”¹

Syfte med dagens träff

Att väcka intresse för ämnet och att deltagarna ska börja fundera över sina egna tankar om Öst och Väst, om det främmande och det välbekanta.

Introduktion

Dela ut boken *Guld Rökelse Myrra*² till deltagarna om de inte redan har den. Boken består av två delar: en historisk och teoretisk, och en reportagedel. För de historiska avsnitten hänvisas också till boken *Den kristna kyrkans historia*³. Den kan läsas om man vill fördjupa sig i något särskilt avsnitt.

Varför behövdes en bok om de orientaliska katolska kyrkorna? Ett enkelt svar är att det inte fanns något skrivet på svenska om detta tidigare. Kristna som tillhör dessa kyrkor kommer i allt större skaror till vårt land. De är våra bröder och systrar och vi tillhör alla *en* Kyrka.

Boken handlar om östkyrkorna, men den riktar sig framför allt till kristna i väst. Kulturellt och kyrkligt sett lever alla i Sverige i västerlandet. Det gör att vi tar många saker för givet och tror att detta allmängiltigt. Detta gäller vare sig vi är katoliker eller tillhör någon av de kyrkor som kom till efter reformationen. Vi har en uppsättning föreställningar och ett sätt att resonera som gör att en pingstvän och en katolik förstår varandra, även om de skulle vara oense om det mesta. Med den katolska och de ortodoxa och orientaliska kyrkorna är det tvärtom. I allt väsentligt delar de samma tro, men man uttrycker sin tro och formulerar sin teologi så olika att man ibland inte längre förstår varandra.

---

¹ Ur *The Ballad of East and West*, Rudyard Kipling.

² I det följande förkortad GRM.

³ Hill, Jonathan, *Den kristna kyrkans historia*, Libris förlag. Örebro 2008, i det följande förkortad DKKH. Svensk redaktör och författare är docent Per Beskow.

Med alla sinnen

Boken heter *Guld Rökelse Myrra*. Visa ett föremål (gärna från kyrkan) av guld eller mässing. Låt alla deltagare lukta på rökelse. Helst ska ni tända den på riktigt, men om det inte går, skicka runt den så att alla får lukta. Be den närmaste ortodoxa eller orientaliska församlingen om att få lite rökelse. Det räcker med en tesked (dyrt!). Den rökelsen luktar annorlunda än den som används i latinska, katolska gudstjänster. Myrra är välluktande kåda som blandas med olja för kyrkliga ceremonier. Det kan man ibland hitta på Indiska eller i andra asiatiska affärer. Fråga annars en ortodox eller orientalisk församling var man kan få tag på det. Låt alla att lukta på eller smörja sig med myrran.

Ur Matteusevangeliet:

När Jesus hade fötts i Betlehem i Judéen på kung Herodes tid kom några österländska stjärntydare till Jerusalem och frågade: ”Var finns judarnas nyfödde kung? Vi har sett hans stjärna gå upp och kommer för att hylla honom.” När kung Herodes hörde detta blev han oroad, och hela Jerusalem med honom. Han samlade alla folkets överstepräster och skriftlärda och frågade dem var Messias skulle födas. De svarade: ”I Betlehem i Judéen, ty det står skrivet hos profeten: *Du Betlehem i Juda land är ingalunda ringast bland hövdingar i Juda, ty från dig skall det komma en hövding, en herde för mitt folk Israel.*”

Då kallade Herodes i hemlighet till sig stjärntydarna och förhörde sig någån om hur länge stjärnan hade varit synlig. Sedan skickade han dem till Betlehem. ”Bege er dit och ta noga reda på allt om barnet”, sade han, ”och underrätta mig när ni har hittat honom, så att också jag kan komma dit och hylla honom.” Efter att ha lyssnat till kungen gav de sig i väg, och stjärnan som de hade sett gå upp gick före dem, tills den slutligen stannade över den plats där barnet var. När de såg stjärnan fylldes de av stor glädje. De gick in i huset, och där fann de barnet och Maria, hans mor, och föll ner och hyllade honom. De öppnade sina kistor och räckte fram gåvor: guld och rökelse och myrra. I en dröm blev de sedan tillsagda att inte återvända till Herodes, och de tog en annan väg hem till sitt land. (Matt 2:1-12)

- Varför, tror ni, tog stjärntydarna, kungarna, med sig guld, rökelse och myrra som gåvor till Jesusbarnet?⁴

---

⁴ Vill man veta ”rätt” svar kan man titta i en Bibelkommentar.

- Be alla att läsa Inledningen och Förordet i GRM. Sitt en stund i tystnad och meditera över begreppen ”Väst” och ”Öst”. Be deltagarna associera fritt till ”Väst”. Skriv upp alla idéer och tankar som dyker upp på ett blädderblock eller en white-board eller på post-it-lappar. Gör samma sak med begreppet ”Öst”.

Presentationsrunda

Efter denna introduktion är det dags för alla att presentera sig.

Man kan använda någon av presentationsövningarna i *Ledarlådan* och komplettera med följande. *Ledarlådan* kan du beställa från Bildakonsulenten.

- Säg något kort om den plats du är född
- Säg något om den församling du gick i som barn, eller om varför du eller din familj inte gick i kyrkan
- Säg något om den församling du nu går i (om inte alla deltagare är från samma församling)
- Vilka andra kyrkotraditioner än din egen har du träffat på, i Sverige eller utomlands? Hur upplevde du det?

Samtal

- Vad förväntar sig deltagarna av kursen? Vad är de särskilt intresserade av? Ämnet är stort och man hinner nog inte ta upp allt under kursen.
- Är gruppen intresserade av att göra en studieresa till Jerusalem och det heliga landet för att möta orientaliska kyrkor där? Tag då kontakt med Studieförbundet Bilda. Bilda har ett studiecenter i Jerusalem och en reseverksamhet för pilgrimer och studiecirklar. Se vidare www.bilda.nu/scsc. Om gruppen vill söka resestipendier från olika håll är det viktigt att vara ute i mycket god tid.
- Studiehandledningen föreslår olika studiebesök. Tag reda på vilka möjligheter, praktiskt och tidsmässigt deltagarna har för studiebesök.

Avslutning

Avsluta gärna träffarna med att be tillsammans. Det kan göras mycket enkelt, Fader vår, Var hälsad Maria och Välsignelsen eller en dekad av rosenkransen. Har ni mer tid kan ni be Vesper eller Completorium eller sjunga en sång.

ANDRA TRÄFFEN

”Kan det komma något gott från Nasaret?”⁵

Syfte med dagens träff

Vi ska översiktligt gå igenom kyrkans första historia och lära känna den geografiska och sociala miljö som kristendomen formades i. Det ger oss möjligheter att fundera över vad urkyrkans svar på dessa utmaningar kan säga oss i dag.

Introduktion

Denna träff tar upp kyrkohistorien, sid 15–23 och 28–33 i GRM. Titta även på översikten över årtalen sid 20–23 GRM. Det kan underlätta om alla har tillgång till kartorna på sid 48–49 (200-talet) och 94–95 (år 476) i DKKH. Gör en kopia till dem som inte har boken. Titta på kartan tillsammans och berätta om era upptäckter.

Tänk på att enskilda deltagare, särskilt äldre, kan bära på dåliga minnen från historieundervisningen i skolan. Det är inte meningen att vi ska lära oss en massa årtal utantill. Däremot har vi svårt att förstå hur dessa kyrkor fungerar i nutiden, om vi inte vet något om hur de uppkommit.

Att lära känna historien är också ett sätt att bättre förstå sig själv och sina egna rötter. De första tusen åren av kyrkans historia levde den katolska och den ortodoxa kyrkan i en gemenskap, som delade samma tro (fast man inte alltid höll sams, vilket framgår av det följande). Vi måste påminna oss när vi läser om kyrkohistorien, att det handlar om oss också.

Kristen tro och kristet liv bygger på historiska händelser. Även om inte evangelierna är historieböcker i modern mening, beskriver de historiska händelser. Om dessa händelser inte ägt rum skulle heller inte kristendomen som religion uppkommit.

Sammanfattning av kapitlets innehåll

- Kristendomen uppkom i ett hörn av det romerska imperiet.

---

⁵ Joh 1:46

- De kristna var förföljda fram till 300-talet, men förföljelserna var olika svåra under olika perioder.
- Evangeliet om Jesus Kristus spreds snabbt från Jerusalem och utöver Medelhavsområdet.
- År 311 blev kristendomen en tillåten religion i det romerska imperiet.
- Staden Konstantinopel (senare Bysans) grundlades som den nya, kristna huvudstaden i riket, en kristen stad till skillnad från det hedniska Rom.
- Under 300–400-talet organiserades kyrkan i fem patriarkat: Rom, Konstantinopel, Alexandria, Antiochia och Jerusalem.

Runda

Låt alla säga något om hur de reagerar inför följande kända citat: Den som inte kan minnas det förflutna är dömd att upprepa det (George Santayana). Om runda, se sid 3.

Samtal

- Håller ni med om att evangelierna inte är historieböcker? Varför/varför inte? Vad kan vi säkert veta om den historiske personen Jesus och den tidiga kyrkan?
- Varför tror ni att kristen tro fick en så snabb spridning i början?
- Vad finns det likhet mellan vårt samhälle och det samhälle där den kristna kyrkan växte fram? Säger det oss något om hur framtiden för kyrkan kan se ut?
- Vad finns det som påminner om situationen för den tidiga kyrkan och kyrkans situation i världen i dag?

Läs mer

Den här tidsepoken i kyrkohistorien tas upp i DKKH sid 14–60, 72–80. Läs gärna Apostlagärningarna för att få en livfull skildring av de första kristna.

Förslag till studiebesök

Besök den egna församlingens högmässa och försök att jämföra det som sker där med det firande av nattvarden/mässan som Paulus

beskriver i en av de äldsta texterna i Nya testamentet:

Jag har själv tagit emot från Herren det som jag har fört vidare till er: Den natten då herren Jesus blev förrådd tog han ett bröd, tackade Gud, bröt det och sade: ”Detta är min kropp som offras för er. Gör detta till minne av mig.” Likaså tog han bägaren efter måltiden och sade: ”Denna bägare är det nya förbundet genom mitt blod. Var gång ni dricker av den, gör det till minne av mig.”

Var gång ni äter det brödet och dricker den bägaren förkunnar ni alltså Herrens död, till dess han kommer. (1 Kor 11:23–26)

Avslutning

Be någon läsa följande text högt:

De som tog till sig hans ord lät döpa sig, och den dagen ökade de troendes antal med inemot tre tusen. Och de deltog troget i apostlarnas undervisning och den inbördes hjälpen, i brödbrytandet och bönerna.

Alla människor bävade: många under och tecken gjordes genom apostlarna. De troende fortsatte att samlas och hade allting gemensamt. De sålde allt vad de ägde och hade och delade ut åt alla, efter vars och ens behov. De höll samman och möttes varje dag troget i templet, och i hemmen bröt de brödet och höll måltid med varandra i jublande, uppriktig glädje. De prisade Gud och var omtyckta av hela folket. Och Herren lät var dag nya människor bli frälsta och förena sig med dem. (Apg 2:41–47)

Gör en avslutande runda om budskapet i denna text. På vilka punkter utmanar den oss när vi ska leva som kristna i dag, i det sammanhang vi befinner oss i?

Avsluta gärna träffen med att be tillsammans. Det kan göras mycket enkelt, Fader vår, Var hälsad Maria och Välsignelsen eller en dekad av rosenkransen. Har ni mer tid kan ni be Vesper eller Completorium eller sjunga en sång.

TREDJE TRÄFFEN

”Vad har Jerusalem med Aten att göra?”⁶

Syfte med dagens träff

Att få mer kunskap om hur kyrkans tro formades och utmejslades i mötet med det judiska och det grekiska. Det var en process som tog flera hundra år och är på ett visst sätt inte avslutad ännu. Vi ska särskilt uppmärksamma hur kyrkans påverkades och påverkas i dag av att leva med en muslimsk majoritet. Översiktligt ska vi notera vad som förenar och vad som skiljer de tre abrahamitiska religionerna.

Introduktion

I denna träff tar vi upp hur kyrkans tro formades i samspel med det judiska och det hellenistiska. Senare i historien blev kyrkans kontext muslimsk. Vi ska studera hur detta påverkade kyrkan. Om gruppen vill kan man fördela ämnet på två träffar. Det finns mycket att tala om här. Sidorna 23–27 i GRM.

Läs mer

Den som vill fördjupa sig mer detta tema kan läsa sid 62–71 och sid 118–129 (om islam), samt sid 152–153 (en karta) i DKKH.

Om de filosofer och tankar som påverkande kyrkan kan man läsa i Nordin, Svante: *Filosofins historia*. Lund: Studentlitteratur, 2003, sid 63–89, 143–149 och 153–155.

Om katolska kyrkans syn på judendomen och andra religioner: *Om de icke-kristna religionerna (Nostra Aetate)*, Katolsk Dokumentation 3, 1982

Om en svensk dominikansystems möte med judendomen i Jerusalem: Hamring, Sofie, *Om jag glömmer dig Jerusalem*, Artos 2010.

---

⁶ Ur Tertullianus *De praescriptione*, vii. Han var den förste kyrkofadern som skrev på latin.

Sammanfattning av kapitlets innehåll

- Jesus var jude och gemenskapen kring honom uppfattades först som en judisk sekt. Så småningom kom synagogan och kyrkan att gå skilda vägar. Genom att läsa om judendomen kan vi bättre förstå kristen tro och kristet liv. Men den moderna judendomen skiljer sig en hel del från judisk tro och judiska sedvänjor på Jesu tid.
- Den rådande kulturen bland de intellektuella vid den tid då kyrkans troslära formades var hellensk, grekisk. Den grekiska filosofin var det språk kyrkan hade att tillgå för att uttrycka sin tro (teologi).
- Islams framväxt kom att radikalt förändra den yttre situation i vilken kyrkan lever och verkar. Under vissa perioder och på många muslimska platser kunde kyrkan verka fritt, under andra tider förekom våldsamma förföljelser mot de kristna och kyrkobyggnader förstördes.

Runda

Gör en runda kring den egna församlingens gudstjänst och den tidiga kyrkans. Om runda, se sid 3.

Samtal

- Judendom, kristendom och islam är de tre stora monoteistiska religionerna. De har en del gemensamt och mycket som skiljer sig. Vilka skillnader och likheter känner ni till? Är det någon som har besökt en judisk eller muslimsk bön? Varför har de tre religionerna så ofta hamnat i konflikt med varandra?
- Judar anklagar ibland de kristna för antisemitism. Finns det fog för det eller inte? Vad menas med antisemitism?
- En del hävdar att den grekiska filosofin varit skadlig för den kristna tron och att kyrkan genom att ta till sig den gått ifrån det "enkla budskap" som Jesus förkunnade. Ett exempel på detta tänkande finns på följande länk: http://bibelfokus.se/kyrkofaderna_eller_skriften. Stämmer kritiken? Varför, varför inte?

- Den strömning inom den grekiska filosofin, som kanske mest kom att påverka den kristna tron, är *nyplatonismen*. Också många föreställningar inom nutidens new age kommer härifrån. Läs mer om platonismen och se vad i den som är förenligt med kristen tro. Vilka new age-idéer känner ni igen? Känner ni till andra kulturområden som påverkats av dessa idéer?

Några nyplatoniska huvudtankar

- Allt är emanationer eller utflöden från den högsta verkligheten, det Ena.
- Världssjälens utgör den hierarkiska världsordningens ordnande princip.
- Den ändliga världen har sitt ursprung i den oändliga och ideala världen som utmynnar i Den Ende eller inom den kristna nyplatonismen, Gud.
- Den sinnliga, materiella världen befinner sig lägst bland de kosmiska hierarkierna.
- Själens är fången i materien och motsatsernas spel, men är av gudomligt ursprung och strävar mot den syntes och enhet som präglar den högre världen.

En länk om platonism:

<http://www.john-uebersax.com/plato/cp.htm> (engelska)

- Inbjud till studiecirkeln någon (från församlingen), som kommit till Sverige från ett muslimskt land. Hur är förhållandet mellan muslimerna och den kristna minoriteten i deras forna hemland? Har det blivit annorlunda nu jämfört med hur det var förut? Varför? Vilka erfarenheter av har ni i gruppen av att leva med muslimer i Sverige? I skolan? På jobbet?

Förslag till studiebesök

Besök en judisk och/eller muslimsk sammankomst. Vad känner ni igen från ert kristna sammanhang och vad känns främmande? Om det inte är möjligt att besöka dem, kan ni inbjuda någon från den judiska församlingen eller från moskén att komma till studiecirkeln och berätta om sin tro.

Avslutning

Abraham räknas som stamfader för både judar, kristna och muslimer. Hans grav finns i Hebron. På grund av den politiska situationen i Palestina är det inte möjligt för judar, kristna och muslimer att be tillsammans på den platsen (år 2010). Tag gärna genom media reda på hur den politiska och religiösa situationen i Hebron ser ut nu.

Avsluta träffen med att be någon läsa följande stycke ur Första Mosebok:

Herren sade till Abram: ”Lämna ditt land, din släkt och ditt hem, och gå till det land som jag skall visa dig. Jag skall göra dig till ett stort folk, jag skall välsigna dig och göra ditt namn så stort att det skall brukas när man välsignar. Jag skall välsigna dem som välsignar dig, och den som smädar dig skall jag förbanna. Och alla folk på jorden skall önska sig den välsignelse som du har fått.”

Abram bröt upp, som Herren hade befallt, och Lot följde med honom. Abram var 75 år när han lämnade Harran. Han tog med sig sin hustru Saraj och sin brorson Lot, all egendom och alla slavar som de hade förvärvat i Harran. Så började de sin vandring mot Kanaan.

När de kom fram till Kanaan fortsatte de in i landet, ända till den heliga platsen vid Shekem, till Orakelterebinten. På den tiden bodde kanaaneerna i landet. Herren uppenbarade sig för Abram och sade: ”Åt dina ättlingar skall jag ge detta land.” Abram byggde där ett altare åt Herren, som hade uppenbarat sig för honom. Därifrån fortsatte han till bergen öster om Betel och slog läger så att han hade Betel i väster och Aj i öster. Där byggde han ett altare åt Herren och åkallade honom. Sedan flyttade Abram längre och längre ner mot Negev. (1 Mos 12:1–9)

Avsluta med att gemensamt be Fader vår.

FJÄRDE TRÄFFEN

”Och ni, vem säger ni att jag är?”⁷

Syfte med dagens träff

Att få veta mer om hur koncilierna i den tidiga kyrkan behandlade frågorna om vem Jesus Kristus är, och vilka begrepp de använde för att tala om Gud och Kristus och om hur människan kan bli frälst genom Kristus. Att förstå att dessa koncilier fortfarande är aktuella både för de kyrkor som följer dess beslut och för dem som avvisar något eller flera av dem. Studiet ska göra oss mer medvetna om hur vi talar om mysteriet Gud i dag och hur människan kan bli räddad genom Kristus.

Introduktion

Denna träff behandlar de sju första ekumeniska koncilierna och de frågeställningar som behandlades under dessa koncilier. På sidorna 34–37 i GRM ges en översikt över den sju koncilierna, på sidorna 38–42 ges en kort genomgång vad stridigheterna handlade om.

De ekumeniska koncilier vi tar upp i dag, de sju första, är gemensamma för den ortodoxa och den katolska kyrkan. Efter dessa koncilier har den katolska kyrkan haft flera senare koncilier. Det senaste, Andra Vatikankonciliet, hölls år 1962–1965. Den ortodoxa kyrkan har inte haft något, för alla kyrkor gemensamt, koncilium efter det sjunde ekumeniska konciliet år 787.

Orden ”arian”, ”nestorian” och ”monofysit” har mer eller mindre blivit skällsord. Inga kyrkor vill använda dessa beteckningar om sig själva⁸. Inom de ortodoxa kyrkorna kallar man de kyrkor som erkänner konciliet i Kalcedon för *bysantinska* kyrkor och de som inte erkänner detta koncilium för *orientalska* kyrkor.

Läs mer

DKKH sid 80–86, sid 96–113.

---

⁷ Matt 16:15

⁸ De som var mot Chalcedons formuleringar kallades de ”tveksamma” (grekiska = diakrinomenoi) av sin samtid. Begreppet monofysit kom flera hundra år senare. Se även not 16.

Brock, Sebastian *Det upplysta ögat: världen sedd genom den helige Efraim syriern*. Anastasis Media 2010. En bra bok på svenska om den syriska kyrkans största teolog och hymndiktare.

Gebremedhin, Ezra, *Arvet från kyrkofäderna*. Artos 1992. En intressant, men inte helt lätt bok på svenska om koncilierna och de viktigaste personerna och idéerna. Slut i handeln, finns bara på bibliotek.

Meyendorff, John, *Christ in Eastern Christian thought*. S:t Vladimirs Seminary Press, 1987 Om den ortodoxa kyrkans syn på Kristus och koncilierna. Fader Meyendorff var av en de stora moderna ortodoxa teologerna.

Need, Stephen W. *Truly Divine and Truly Human*. SPCK 2008. En relativt lättläst och fyllig bok som går igenom alla koncilierna.

Vallquist Gunnel, *Dagbok från Rom*. Artos 1999 En ögonvittnesskildring från Andra Vatikan-konciliet.

Länktips:

<http://orthodoxwiki.org/Nestorianism>

<http://en.wikipedia.org/wiki/Arius>

De fem patriarkaten

Av de fem patriarkaten kommer tre att bli viktiga för fortsättningen av vår studiecirkel. Ur dessa tre patriarkat har alla de ortodoxa och orientaliska kyrkorna vuxit fram.

Konstantinopel var det Nya Rom, kejsarens stad. Det var Konstantinopel, genom kejsarna, som kallade samman de olika koncilierna och de teologiska linjer som slogs fast vid koncilierna blev normerande för Konstantinopel. Motståndet mot teologin från Konstantinopel var också ett motstånd mot Bysans försök att politiskt dominera omvärlden.

Antiochia i Syrien var den tredje staden i storlek i det romerska riket, efter Rom och Alexandria. Staden var bas för Paulus missionsresor och fick tidigt en stor betydelse för kyrkan. Dess tredje biskop Ignatios av Antiokia, som blev martyrer cirka år 107, har efterlämnat

flera brev.⁹ Många judar bodde i staden och traditionerna från Jerusalem var starka. Några kända teologer som har anknytning till staden är Johannes Chrysostomos, Theodor av Mopsusestia och Nestorios. Teologin från Antiokia kom att betona det mänskliga hos Jesus, eller att skilja mellan den gudomliga och mänskliga. Det är här idén att Jesus blir Guds son vid dopet (adoptianism) växte fram.¹⁰ I Antiokia var man inte så intresserad av utomvärldsliga filosofiska spekulationer och den bibeltolkning man betonade den historiska bakgrunden och den bokstavliga betydelsen, snarare än allegoriska¹¹ tolkningar. Även Mesopotamien kristnades härifrån, även om kyrkan där kom att gå sin egen väg.

Alexandria i Egypten var redan före kristendomens ankomst en multikulturell stad. Här blandades religioner från olika hörn av världen och den största judiska befolkningen utanför Palestina bodde här. Det var en lärdomsstad och den grekiska filosofin stod högt i kurs. Här fanns det berömda biblioteket och här översattes gamla testamentet av de sjuttio lärda, den översättning som kallas *Septuaginta* och som blev de kristnas Bibel. Motståndet mot Bysans och besluten i Chalcedon leddes härifrån. I Alexandria betonade man hellre det himmelska, gudomliga hos Kristus än det jordiska, mänskliga. Enheten hos Kristus var viktigaste, efter inkarnationen går det inte att skilja mellan hans gudomliga och mänskliga natur. Några teologer som verkade i Alexandria var Origenes¹² och Kyrillos av Alexandria¹³.

Jerusalem fick sin äroplats som patriarkat vid konciliet i Chalcedon, på grund av de heliga platserna som finns här. Men då var inte Jerusalem en betydande stad i romarriket längre. Kyrkligt kom patriarkatet att vara betydelsefullt för liturgins utveckling, men det var inte kyrkopolitiskt viktigt.

---

9 Kan läsas på svenska i *De apostoliska fäderna*, Artos 2006

10 Denna idé lever fortfarande utanför kyrkan och förespråkas t.ex. av Gardell i hans bok *Om Jesus*, se not 5.

11 En allegori handlar på ytan om en sak, men betyder egentligen något annat. I liknelsen om sådden, Matt 13:1-17, berättar Jesus en allegorisk berättelse, som han sedan tolkar för lärjungarna.

12 Se sid 67 i DKKH

13 Se sid 97 i DKKH

Sammanfattning av kapitlets innehåll

Det var nödvändigt för den tidiga kyrkan att vara överens om vem Jesus var och vad hans liv, död och uppståndelse betydde för människans räddning. Åtskilliga skulle bli landsförvisade och beredda att dö för sin uppfattning. Vi som läser om detta långt senare kanske tycker att man stred om småsaker, filosofiska spetsfundigheter som inte är så avgörande för tron. Men vad gällde striderna?

Vilket är förhållandet mellan Fadern och Sonen? Vem är Jesus Kristus? Gud eller människa? Det finns två allvarliga missuppfattningar. Den ena är att Jesus bara var en ”vanlig människa”, förvisso en moraliskt högtstående och förebildlig människa. Han var skapad och inte Guds son eller gudomlig. En av de teologer som hörde till den riktningen är Arius och arianer kallas de kristna som omfattande denna eller liknande uppfattningar och Kristus. Många arianer hade ingenting att göra med den historiske personen Arius. Med idén som sådan, att Jesus, Sonen är underordnad och olik Gud, Fadern levde kvar länge på sina håll i kyrkan, till exempel i Spanien till 700-talet, efter den tiden finns inte längre några arianer. Det första ekumeniska konciliet i Nicea år 325 tog avstånd från arianismen.

Prästmunken och teologen *Nestorios* menade att det gudomliga och det mänskliga hos Jesus var helt åtskilda. Det var människan Jesus som led och dog på korset och gudomen Jesus som gjorde under. Jungfru Maria hade fött människan Jesus, inte Guds son. Därför kan man inte kalla henne Gudaföderska, Theotokos, det vanliga namnet på jungfru Maria i Konstantinopel vid den tiden. Som människa kunde Jesus synda som alla människor, men genom att lida och dö triumferade han över synden och blev så värdig att kallas Gud son. Efter hans död gjorde Gud honom till ett redskap för människans frälsning. Nestorius teologi fördömdes vid konciliet i Efesos år 431.

Den öst-syriska kyrkan i Persien fortsatte att hålla fast vid Nestorius teologi. För att kunna få verka som kyrka i Perserriket var det viktigt att distansera sig från den kejsrerliga kyrkan och dess koncilier. Läs mer om denna kyrkas stolta och tragiska historia i DKKH, sid 109 ff.

Den andra missuppfattningen var att Jesus var helt och hållet gudomlig. Det gudomliga hos honom hade tagit över helt och hållet, så att det mänskliga försvunnit. För att göra upp med dessa idéer och lösa konflikten en gång för alla sammankallade kejsaren ett nytt koncilium i Chalcedon år 451. Det blev påven Leo (den Store) som formulerade den kompromisslösning – ”en person i två naturer” – som blev konciliets beslut. Alla var inte nöjda, framför inte allt i Öst. Men för kyrkan i Väst och för de östliga ortodoxa (bysantinska) kyrkorna är det den formulering som fortfarande gäller.

De radikala monofysiterna stödde sig på munken Eutyches, som hävdade att hos Jesus Kristus hade den mänskliga naturen helt gått upp i den gudomliga, på samma sätt som en sockerbit löses upp i en kaffekopp. ”En enda, gudomlig natur”, på grekiska *mono fysis*, finns hos Kristus.

Formuleringarna från Chalcedon blev en vattendelare. Konciliet som skulle skapa enhet ledde i själva verket till ytterligare splittning. När man läser hela dokumentet från detta koncilium förstår man också att stridigheterna gällde inte bara läran om Kristus. Det var också en strid om av vem och var kyrkans lära skulle utformas. Kyrkopolitiskt handlade det om Bysans överordnade roll och friheten för de olika kyrkogemenskaperna att ha teologiska centra och själva tillsätta sina ämbetsbärare.

Runda

Vad i min egen tro är så viktigt för mig att jag skulle vara beredd att ge mitt liv eller gå i exil för det? Vad går *min* gräns för vad man kan säga och skriva om Jesus och ändå kalla sig kristen?

Om runda, se sidan 3.

Samtal

Tala med varandra om:

- Hur kan man veta något om vad en grupp teologer tänkte, när deras sida ”förlorade” och vi bara har kvar deras skrifter i citat hos motståndarna, som ”vann” striden?

- Under flera av koncilierna ingriper till slut kejsaren eller kejsarinnan för att bevara enheten i kyrkan och försvara den rätta tron. Är det bra eller dåligt att kejsaren eller staten blandar sig i kyrkans liv och tro? På vad sätt är det bra och på vad sätt kan det vara dåligt? Har ni några exempel från Sverige eller era egna hemländer på vad som händer när staten och kyrkan har ett nära samarbete? Vem hade störst nytta av det? Och tvärtom, är det bra eller dåligt att kyrkan vill blanda sig i statens angelägenheter?
- Känner ni igen någon av de idéer som koncilierna stämplade som heretiska från något annat sammanhang? Var, i kyrkorna eller utanför, kan vi möta dessa idéer om vem Jesus är i dag?
- Några ”alternativa” Jesustolkningar i nutid: Författaren Jonas Gardell har i boken *Om Jesus* gett en personlig bild av vem Jesus är.¹⁴ Om någon i gruppen har läst boken, kan ni ta reda på vilket sätt som Gardells uppfattningar avviker från Kyrkans syn på Jesus? Andra exempel på tolkningar som avviker från kyrkans syn finns i Koranen, och i ”new age-bibeln” *A Course in Miracles* och i Dan Browns spänningsroman *Da Vincikoden*. Vilka andra har ni mött? En avvikande tolkning i bild, som provocerade många, var Elisabeth Ohlson Wallins fotoutställning *Ecce Homo*¹⁵. Varför blev så många kristna upprörda av dessa bilder?
- Tänk er att motståndarsidan hade ”vunnit” vid följande koncilier. Hur kunde vår kristna tro ha sett ut, om:
  - de som ville att de jude-kristna skulle följa lagen hade vunnit i kyrkomötet i Jerusalem år 48/49?
  - Arianernas parti hade vunnit vid konciliet i Nicea år 325?
  - Ikonoklasterna, bildstormarna, hade vunnit i Nicea år 727?

---

¹⁴ Gardell, Jonas *Om Jesus*, Norstedts, 2010 (pocketutgåvan)

¹⁵ Betyder Se människan, jfr Joh 19:5. Några av bilderna kan ses på http://www.ohlson.se/utställningar_ecce.htm

Förslag till studiebesök

Den syrisk-ortodoxa kyrkan är den största orientaliska kyrkan i Sverige. Man erkänner inte konciliet i Chalcedon och säger själva att man är *miafysiter*, inte *monofysiter*.¹⁶ Andra sådana kyrkor i Sverige är den armeniska apostoliska kyrkan och den koptiska kyrkan. Besök en syrisk-ortodox församling eller be prästen eller någon kunnig lekman besöka er studiecirkel och berätta om sin tro och sin kyrka. Om ni inte vet var närmaste församling finns, tag kontakt med den orientaliske samordnaren inom Studieförbundet Bilda: Pierre Aziz Nehme, tfn 08-727 18 09, mail pierre.aziz.nehme@bilda.nu

Avslutning

I dag avslutas träffen med att vi tillsammans bekänner vår tro enligt den Nicenska trosbekännelsen. Denna bekännelse förenar alla kyrkor. När vi tillsammans bekänt vår tro, kan den som vill högt upprepa några ord eller mening ur trosbekännelsen som känns särskilt viktiga för honom/henne *i dag*.

Ställ gärna en Kristus- eller Guds Modersikon i mitten av gruppen.

*Trosbekännelsen*¹⁷

Jag tror på en enda Gud,
allsmäktig Fader,
skapare av himmel och jord,
av allt, både synligt och osynligt.
Och på en enda Herre, Jesus Kristus,
Guds enfödde Son, född av Fadern före all tid,
Gud av Gud, ljus av ljus,
sann Gud av sann Gud,
född och icke skapad,
av samma väsen som Fadern,
på honom genom vilken allt blev till;

---

¹⁶ *Monos* på grekiska betyder en, enda uteslutande allt annat, *mia* betyder ungefär en enhet av två eller flera. Med att kalla sig för *miafysit* vill man alltså säga att man tror att det hos Kristus finns en förening av gudomligt och mänskligt, inte så att bara skulle finna en, enda gudomlig natur hos Honom.

¹⁷ Trosbekännelsen återges här enligt Katolska Liturgiska Nämndens version från år 2010.

som för oss människor
och för vår frälsnings skull
steg ner från himlen
och blev kött genom den helige Ande
av jungfru Maria
och blev människa;
och som blev korsfäst för oss
under Pontius Pilatus,
led och blev begravd,
som uppstod på tredje dagen
i enlighet med skrifterna,
steg upp till himlen,
sitter på Faderns högra sida
och skall återkomma i härlighet
för att döma levande och döda,
och vars rike aldrig skall ta slut.
Och på den helige Ande,
som är Herre och ger liv,
som utgår av Fadern (och Sonen¹⁸),
som tillsammans med Fadern och Sonen
blir tillbedd och förhärligad
och som talade genom profeterna.
Och på en enda, helig,
katolsk och apostolisk kyrka.
Jag bekänner ett enda dop
till syndernas förlåtelse
och väntar på de dödas uppståndelse
och den kommande världens liv.
Amen.

---

18 Se sid 31f i GRM om detta tillägg

FEMTE TRÄFFEN

”Följ med och se!”¹⁹

Syfte med dagens träff

Att lära känna de olika orientaliska ”moderkyrkorna” och de katolska orientaliska kyrkorna.

Introduktion

På sid 19 i denna studiehandledning finns en skiss över de fem patriarkaten och de olika riter som har sina ursprung i dessa patriarkat. Kartan på sid 94–95 (år 476) i DKKH visar var dessa ligger. På sid 152–153 finns en karta över samma område på 700-talet, efter islams genombrott. Tre av patriarkaten, Jerusalem, Antiochia och Alexandria var på 700-talet under islamiskt styre.

Diagrammet över riterna visar sambandet mellan en plats och viss rit. Rit och kyrka är inte samma sak. Rit i det här sammanhanget betyder enligt vilken ordning man firar liturgin. Det finns kyrkor som har flera olika riter, och det riter som firas av flera olika självständiga kyrkor. De riter som har Rom som ursprung är alla katolska. Det finns inga ortodoxa kyrkor som har romersk rit. Vad det gäller de andra riterna finns det ofta en ortodox och en katolsk kyrka som har samma rit. Det kan skilja i en del detaljer, beroende på hur påverkad den katolska kyrkan blivit av latinska bruk och traditioner, se sid 45 i GRM.

Från *Alexandria* i Egypten kommer den koptiska och den etiopiska kyrkan. Man var inte nöjd med formuleringarna vid konciliet i Chalcedon, (se förra träffen) och höll fast vid sin ”monofytiska” lära. Därför blev man förföljd av den bysantinska, Chalcedontrogna delen av kyrkan, som från och med nu kallas melkiter, alltså kejsartrogna, därför att man höll med Konstantinopel. Ur den koptiska och etiopiska kyrkan bröt sig mindre grupper ut och förenade sig med Rom.

---

¹⁹ Jfr Joh 1:38-39

Från *Antiochia* i Syrien kommer flera kyrkor. Syrien och särskilt staden Edessa var en viktig knutpunkt i den tidiga kyrkan. Så småningom kommer kyrkorna att delas i väst-syriska och öst-syriska kyrkor.

Från den *väst-syriska kyrkan* kommer de nuvarande syrisk-ortodoxa, syrisk-katolska, melkitiska (grekisk-katolska)²⁰ och maronitiska kyrkorna. Inte heller den syrisk ortodoxa kyrkan accepterade formuleringarna från Chalcedon. Det berodde också på att man var missnöjd med den bysantinska regimen och dess försök att tvinga på alla Chalcedons lära och Bysans överordnade ställning. Många syrisk-ortodoxa drogs sig undan till bergstrakterna i östra delen av nuvarande Turkiet. Där fick man vara i fred med arameiska som gudstjänstspråk och sin kristologi.

Den *öst-syriska kyrkan* kommer från den östliga delen av Syrien, området kring Eufrat och Tigris (nuvarande Irak). Kyrkan kallas också den assyriska kyrkan. Kyrkan fick verka relativt ostört även efter islams ankomst och spred sig österut, längs med Sidenvägen ända till Japan och Kina. Marco Polo berättar om detta på 1200-talet. Med Mingdynastin vid makten i Kina från 1300-talets slut är det slut med toleransen och kyrkan i Kina utplånas. Ett tag var man världens största kyrka. Indien kristnades av aposteln Thomas, men den östsyriska kyrkan upprättade flera biskopssäten i södra Indien, nuvarande Kerala. Även den väst-syriska kyrkan i Indien, växer starkt från 1600-talet i opposition mot de portugisiska missionärernas försök att med tvång latinisera kyrkan. Genom mongolerövringarna från 1300-talet och framåt försvinner nästan hela den öst-syriska kyrkan och liksom armenierna drabbades man av det turkiska folk mordet på kristna år 1915.

Nära kontakt med syriska kyrkan hade *den armeniska kyrkan*. Man deltog inte i konciliet i Chalcedon, delvis beroende på att Armenien lydde under Perserriket, som gjorde allt för tvinga armenierna att förena sig med den nestorianska kyrkan eller gå under som kyrka. Detta kom att stärka armeniernas strävan efter en självständig kyrka och vid ett armeniskt koncilium i Dvin år 506 antog

---

20 I Mellanöstern ofta kallade för Roum-katolska, Roum = det nya Rom = Konstantinopel

kyrkan en ”moderat” miáfysitisk bekännelse. De flesta armenier tillhör den armeniska apostoliska kyrkan som är en orientalisk, ortodox kyrka.

Kyrkan i *Konstantinopel* betraktade sig själv som ledande och politiskt sökte det bysantinska riket dominera över sina grannar. Genom kejsarens stöd byggdes kyrkan Hagia Sophia (den Heliga Visheten). Liturgin påverkades av hovceremonielets prakt, som även påverkade de liturgiska dräkterna. Många betydande kloster fanns här. Hela östra Europa kristnades från Konstantinopel. Bysantinsk rit används i alla öst-ortodoxa kyrkor samt i den melkitiska kyrkan. Liturgin firas i allmänhet på ”folkspråket”.

Runda

Förra gången talade vi om konciliernas försök att fånga mysteriet i ord. Är det möjligt och önskvärt att med ord uttrycka vem Jesus Kristus är? Hur känns det att läsa trosbekännelsen? Konstigt, slentrianmässigt, meningsfullt? Borde kyrkan försöka finna nya sätt att beskriva vem Jesus Kristus är så att det blir lättare att förstå? Är en modern ”trosbekännelse” som denna sång lättare att till sig? Saknar ni något i den?

Jag tror på en Gud, som är helig och varm,
som ger kampglöd och identitet,
en helande Gud som gör trasigt till helt,
som stärker till medvetenhet.

Jag tror på en Gud, som gråter med mig,
när jag gråter så allting är gråt,
en tröstande Gud som kan trösta likt den,
som väntar tills gråten gått åt.

Jag tror på en Gud, som bor inom mig
och som bor i allt utanför,
en skrattande Gud som vill skratta med mig,
som lever med mig när jag dör.

*Christina Lövenstam*²¹

Om gruppen gjort studiebesök i en syriskortodox församling, tala med varandra vad ni upplevde.

---

21 Finns med noter bl.a. Svenska kyrkans Psalmbokstillägg 2003, nr 766

Om runda, se sidan 3.

Samtal

Tala med varandra om:

- Flera av dessa kyrkor har upplevt förföljelser från andra kristna. Hur tror ni att det har påverkat deras tro?
- Vad tänker ni om korstågen? Kan det någon gång vara rätt att försvara sin tro med våld?
- De orientaliska kyrkorna har en lång historia och de vill göra allt för att bevara den. I den latinska (katolska) kyrkan och i de protestantiska kyrkorna har man gjort flera försök till förnyelse av gudstjänsten. Vad tycker ni är viktigast för kyrkan: att bevara traditionen eller att förändras i takt med tiden? Hur ska man få en balans mellan tradition och förnyelse i kyrkan? Är allt ”modernt” dåligt och allt ”traditionellt” bra?
- Flera av dessa kyrkor i öst har en stark koppling till ett visst folk eller viss kultur. Kyrkan har varit det som hållit samman folket i tider av förtryck. Har ni egna erfarenheter av att kyrkan varit det som hållit ett folk eller en grupp samman i svårigheter?
- På vad sätt har Sverige påverkats av att det varit ett kristet land i tusen år? Varför har inte kristendomen förblivit en del av den nationella identiteten för de flesta svenskar?
- Flera av de orientaliska och bysantinska kyrkorna har medlemmar som lämnat sina hemländer i Mellanöstern och lever i exil. Om du tvingades leva i ett annat land, vad skulle vara viktigast för dig att bevara i din tro?

Förslag till studiebesök

Besök en söndagsgudstjänst i någon av de katolska orientaliska kyrkorna som finns på er ort. Om ni inte har någon sådan i närheten, besök istället en ortodox, orientalisk kyrka. Besök också en söndagsgudstjänst i en ortodox kyrka med bysantinsk rit (Kontakta den bysantinske samordnaren på Bilda om ni inte vet var närmaste församling finns: Joachim Främberg, 08-727 18 03, joachim.

framberg@bilda.nu). Om ni bor i en stad där det finns många olika kyrkor, kan ni dela upp er i mindre grupper och berätta för varandra vad ni upplevt.

Några saker att lägga märke till:

Vilka likheter och skillnader ser ni mellan de olika gudstjänsterna? Hur ser kyrkorummet ut? Vilka bilder har man i kyrkan? Hur går nattvarden till? Vilket språk använder man? Vilken musik och vilka instrument används? Finns det en kör? Finns det barn med och på vad sätt deltar de? Finns det böcker eller kan församlingen gudstjänsten utantill? Hur lång tid tar gudstjänsten? Är det någon särskild fest eller något särskilt helgon man firar i dag? Finns det någon social gemenskap, som kyrkkaffe efter gudstjänsten? Vad serveras i så fall?

Avslutning

Avsluta gärna träffen med att be tillsammans. Det kan göras mycket enkelt, Fader vår, Var hälsad Maria och Välsignelsen eller en dekad av rosenkransen. Har ni mer tid kan ni be Vesper eller Completorium eller sjunga en sång. Be gärna för den församling ni ska besöka eller har besökt!

SJÄTTE TRÄFFEN

”Det är inte du som bär roten utan roten som bär dig”²²

Syfte

Introduktion

Denna träff är den sista i studiecirkeln, om inte gruppen planerar att göra fler studiebesök eller en studieresa tillsammans. Om ni vill, kan ni jämföra era upplevelser med intrycken i GRM:s reportage-del sid 67–98.

Runda

Vad var det viktigaste, mest meningsfulla för dig under studiebesöken? Och vad tyckte du var mest konstigt och svårbegripligt?

Samtal

Vad har du upptäckt om din egen tro och din egen kyrka genom att gå den här studiecirkeln? På vad sätt kommer det att påverka dig framöver?

Kommer du att fortsätta att besöka någon av de församlingarna/kyrkor du varit på studiebesök hos?

Finns det något du vill veta mer om? Hur kan du i så fall ta reda på det?

Utvärdering

Eftersom det här är sista träffen är det lämpligt att även göra en utvärdering av studiecirkeln kring *Guld Rökelse Myrra*. Den kan göras muntligt eller skriftligt, om man vill vara anonym. Här är några frågor man kan ta upp:

- Hur fungerade den här cirkeln jämfört med andra studiecirkelar du gått i?
- Om det här var din första studiecirkel, hur var det? En bra studieform?

---

22 Jfr Rom 11:17-24

- Hade du någon hjälp av studiehandledningen?
- Var frågorna i studiehandledningen intressanta och relevanta eller hade du hellre talat om andra saker?
- Fanns det något som var onödigt?
- Saknade du något i studiehandledningen?
- Är det något som du vill att ledaren och/eller Studieförbundet Bilda ska veta inför kommande studiecirkel?
- Är det något annat du vill framföra?

Ni får gärna – om ni vill – höra av er med era synpunkter till mig som skrivit denna studiehandledning på adress helene.dominique@katolskakyrkan.se

Avslutning

Läs följande avsnitt ur Romarbrevet:

Om några av olivträdet grenar har brutits bort och du, som är en gren av en vildoliv, har ympats in i stället och får del av saven från det äkta trädets rot, så förhäv dig inte över de andra grenarna. Om du gör det skall du veta: det är inte du som bär roten utan roten som bär dig. Nu säger du kanske att grenarna bröts bort för att du skulle ympas in. Ja visst, de bröts bort därför att de inte trodde, men du är kvar därför att du tror. Var inte övermodig utan ta dig i akt; ty om Gud inte skonade de ursprungliga grenarna skall han inte heller skona dig. Du ser att Gud är både god och sträng: sträng mot dem som har fallit, god mot dig om du håller fast vid hans godhet; annars blir också du bortskuren. De andra blir däremot inympade, såvida de inte framhärdar i sin otro. Det står i Guds makt att ympa in dem igen. Ty om du skars ut ur den vildoliv som du av naturen hörde till och mot naturens ordning ympades in på ett odlat olivträd, hur mycket lättare kan då inte de äkta grenarna ympas in på sitt eget träd.²³

Paulus skriver här till de hednakristna romarna om relationen mellan judekristna och hednakristna. Kan man läsa texten så att den

---

²³ Rom 11:17-24

också syftar på olika kyrkor och samfund? Dela gärna med varandra vad texten kan säga er *i dag*.

Avsluta gärna träffen med att be tillsammans. Det kan göras mycket enkelt, Fader vår, Var hälsad Maria och Välsignelsen eller en dekad av rosenkransen. Har ni mer tid kan ni be Vesper eller Completorium eller sjunga en sång. Tacka gärna Gud för den tid ni fått dela med varandra under studiecirkeln och fortsätt att be för varandra!

SJUNDE TRÄFFEN

”Önska Jerusalem frid!”²⁴

Syfte

Att förbereda deltagarna för en studieresa och ge verktyg för att tolka det man möter under resan. Att ge en djupare förståelse för vad det betyder att vara pilgrim och att Kyrkan är Guds folk på väg. Att skapa förväntan och längtan inför resan(!).

Introduktion

Denna träff är en direkt förberedelse för en studieresa till det heliga landet. Ju mer man läst på innan, desto mer kommer man att upptäcka på plats. Det blir ändå inte precis som man tänkt sig – oftast bättre! Man måste inte ta ställning i Israel-Palestina-konflikten, men man måste veta något om regionens historia för att förstå människorna man möter. I början av studiecirkeln talade vi om vikten av känna historien för att förstå nutiden och det är verkligen fallet i Israel. Läs gärna citatet *Den som inte kan minnas det förflutna är dömd att upprepa det* (George Santayana) igen och reflektera över det.

Att vara pilgrim är en del av vår kristna identitet. Som kristna är vi ständigt på väg, stadda i uppbrott, med en längtan hem och bort på en gång. Man kan göra hela resan som en pilgrimsresa inåt, som en reträtt. Man kan också göra en pilgrimsresa till en helig plats. Hur man än reser kommer man inte vara densamma efteråt.

Varför ska man resa till det heliga landet?

För att gå i Jesu fotspår, se de platser där han levde, dog och uppstod. Det är det självklara svaret. Ett annat är för att möta sina egna rötter. Kristendomen börjar här, för så småningom nå oss i Sverige tusen år senare. Budskapet om Jesus Kristus spreds härifrån till alla de platser vi läst om i cirkeln.

---

²⁴ Ps 122:6

Men kyrkan finns fortfarande här. Det bor kristna i Mellanöstern i dag, trots regionens turbulenta historia. I Jerusalem möts de alla. Alla kyrkor har en koppling till Jerusalem. En del kyrkor har varit här sedan apostlarnas tid, andra har kommit hit under 1800-talet. Till Jerusalem har de dragits, som av en magnet. I Jerusalem kan vi möta (nästan) alla de orientaliska och ortodoxa kyrkor vi har i Sverige. Här lever och verkar de sida vid sida.

I Jerusalem möts också judendom, kristendom och islam. Staden är helig för alla tre religionerna. Traditioner krockar och bryts hela tiden mot varandra.

De kristnas antal i det heliga landet minskar. Allt fler emigrerar. Situationen är svår för många kristna, den judiska staten ser dem som araber och bland araberna är man en liten minoritet som ofta beskylls för att gå Västs ärenden. Oavsett hur vi ser på konflikten mellan Israel och Palestina, måste vi som kristna göra vad vi kan för att de kristna ska leva kvar i det land där kyrkan föddes. Utan kristna församlingar förvandlas Jerusalems kyrkor till museer.

Vad kan vi göra från Sverige?

Vi kan besöka de kristna i det heliga landet. Vi kan berätta när vi kommer hem om vad vi sett och hört. Vi kan lära oss mer om de kristnas situation och göra en mer nyanserad bild av Mellanöstern möjlig. Vi kan stödja olika projekt som konkret försöker göra något åt situationen i regionen. Vi kan hålla kontakten med de orientaliska församlingar som finns i vår närhet och hjälpa dem på det sätt vi kan. Och – sist, men inte minst – vi kan be *för* Mellanösterns kristna och *med* dem.

Runda

Om runda, se sidan 3.

Avslutning

Avsluta gärna träffen med att be tillsammans. Det kan göras mycket enkelt, Fader vår, Var hälsad Maria och Välsignelsen eller en dekad av rosenkransen. Har ni mer tid kan ni be Vesper eller Completorium eller sjunga en sång.

Önska Jerusalem frid, ja må det gå dem väl som älskar dig.
Frid vare inom dina murar, välgång i dina palats!
För mina bröders och vänners skull vill jag tillsäga dig frid.
För Herrens, vår Guds hus skull vill jag söka din välfärd.²⁵

Lästips inför resan

Armstrong, Karen: *A history of Jerusalem*. Harper Perennial, 2005.
| Finns på svenska på bibliotek och antikvaritat.

Bailey & Bailey: *Who are the Christians of the Middle East?* Eerdmans Publishing Co, 2003. | En överblick över de olika kyrkorna i Mellanöstern och en beskrivning av läget för de kristna i de olika länderna.

Dalrymple, William: *Från det heliga berget*. Artos 2001, särskilt kapitel V om det heliga landet. | En skotsk journalist reser i fotspåren av 500-talsmunken Johannes Mochos, från det heliga berget Athos i Grekland till Turkiet, Syrien, Libanon, Israel/Palestina och Egypten för att se hur de kristna lever i dessa områden i dag. Vad finns kvar i det som än gång var kristendomens kärnområden?

Fahlgren, Sune (red.): *Ett sanningens ögonblick – Tro, hopp och kärlek mitt i det palestinska lidandet*. Studieförbundet Bilda 2010
| Ett dokument från alla kristna i det heliga landet. Dokumentet vill visa på vägar till fred och hopp, trots lidandet och våldet.

Mochos, Johannes: *Den andliga ängen*. Artos, 2002. | En frisk och underhållande skildring av 500-talets heliga män och kvinnor.

Walker, Peter: *I Jesu fotspår*. Libris 2009. | Kan läsas med behållning även av den som bara reser i länsstolen.

Wibeck, Sören: *Ett land, två folk*. Historiska Media, 2009. | En aktuell och balanserad skildring av Israel-Palestinakonfliktens historia.

---

²⁵ Ps 122:6-9 enligt 1983 års översättning

Lästips

- Andra Vatikankonciliet, *Om de icke-kristna religionerna (Nostra Aetate)*. Katolsk Dokumentation 3, 1982
- Andrén, Olof & Per Beskow, Per (red.): *De apostoliska fäderna*. Artos 2006
- Armstrong, Karen: *A history of Jerusalem*. Harper Perennial 2005
- Bailey & Bailey: *Who are the Christians of the Middle East?*, Erdmans Publishing Co, 2003
- Brock, Sebastian: *Det upplysta ögat: världen sedd genom den helige Efraim syriern*. Anastasis Media 2010
- Dalrymple, William: *Från det heliga berget*. Artos 2001
- Fahlgren, Sune (red.): *Ett sanningens ögonblick – Tro, hopp och kärlek mitt i det palestinska lidandet*. Studieförbundet Bilda 2010
- Gebremedhin, Ezra: *Arvet från kyrkofäderna*. Artos 1992
- Hamring, Sofie: *Om jag glömmet dig Jerusalem*. Artos 2010
- Hill, Jonathan: *Den kristna kyrkans historia*. Libris förlag, 2008
- Meyendorff, John: *Christ in Eastern Christian thought*. St Vladimir's Seminary Press, 1987
- Mochos, Johannes: *Den andliga ängen*. Artos, 2002
- Need, Stephen W: *Truly Divine and Truly Human*. SPCK 2008
- Nordin, Svante: *Filosofins historia*. Lund: Studentlitteratur, 1995 (utökad uppl. 2003)
- Vallquist, Gunnel: *Dagbok från Rom*. Artos 1999
- Walker, Peter: *I Jesu fotspår*. Libris 2009
- Wibeck, Sören: *Ett land, två folk*. Historiska Media, 2009
- Litteraturen kommenteras under respektive avsnitt.*

För frågor, kontakta...

Denna studiehandlednings författare, *Hélène-Dominique Lindroth*, konsulent på Katolska Pedagogiska Nämnden: helene-dominique@katolskakyrkan.se, KPN:s hemsida: www.kpn.se, tfn 08-462 66 35 för frågor om kurser och resor

De orientaliska katolikernas biskopsvikarie i Stockholms katolska stift, arkimandrit *Matthias Grahm OSB*, tfn 08-661 69 36, matthias.grahm@katolskakyrkan.se för frågor om de orientaliska kyrkorna i Sverige

Bildas studiecentrum i Jerusalem nås på www.bilda.nu/scsc, och direktor Sune Fahlgren sune.fahlgren@bilda.nu för frågor om Jerusalem och Israel/Palestina

Katolsk Bokhandel, kbh@katolskbokhandel.co för frågor om böcker och lästips

Det här häftet vill vara en handledning för studiegrupper och enskilda som vill lära känna de orientaliska, katolska kyrkorna. Dessa kyrkor är nu den snabbast växande gruppen inom katolska kyrkan i Sverige.

Trodde du att kristendomen spreds från Europa? Trodde du att alla som bor i Mellanöstern är muslimer eller judar? Trodde du att alla katoliker alltid firat mässan på latin?

Vill du veta mer om de kyrkor som många av dina katolska grannar tillhör? Vill du följa med på en resa till platserna där allt började för 2000 år sedan?

Genom att läsning och samtal med kommer ni att upptäcka att kyrkan består av många olika grupper som levt och lever sida vid sida, ibland som vänner, ibland som rivaler. Dessa kyrkor kan lära oss i Sverige mycket om hur man ska bevara sin tro i en oförstående eller fientlig omgivning.

Häftet innehåller frågor som vill få deltagarna att tillsammans reflektera över sin egen tro och sin föreställning om ”den andre”. Vem är jag och vad tar jag för givet? Det ges också tips på fördjupningslitteratur för intresserade och handledning inför studiebesök i olika kyrkor. Sista kapitlet förbereder inför studieresor till Jerusalem och Mellanöstern.